

MICHAEL J. MIKOS

USA — THE UNIVERSITY OF WISCONSIN — MILWAUKEE

POLONIA W MILWAUKEE

W marcu 1846 roku, przyjechał do Milwaukee zza oceanu biedny i marnie ubrany szesnastoletni chłopiec. Nazywał się Michał Skupniewicz, pochodził ze wsi, z okolic Koszmienia w Poznańskim i był pierwszym Polakiem, który osiedlił się w Milwaukee¹.

Za nim, w poszukiwaniu wolności i chleba, napłynęły tysiące Polaków. W 1890 roku, 30.000 Polaków mieszkało w Milwaukee, w 1902 roku — 58.000, w 1920 — około 90.000², a w 1946, sto lat po przyjeździe Michała Skupniewicza, w Milwaukee mieszkało około 150.000 ludzi polskiego pochodzenia³. Dane z 1900 roku wskazują także, że około 88% Polaków pochodziło z tego samego, pruskiego zaboru⁴, co sprawiło, że stworzyli oni jednolitą i silną grupę społeczną.

W 1866 roku, dzięki staraniom księży i trzydziestu rodzin, zorganizowano przy małym kościółku w Milwaukee pierwszą polską parafię — parafię pod wezwaniem św. Stanisława. W 1872 roku Polonia w Milwaukee brała udział w uroczystym położeniu kamienia węgielnego pod nowy kościół św. Stanisława, którego złote kopuły górują dzisiaj nad miastem. Już w 1868 roku otworzono przy kościele szkołę parafialną dla dzieci polskiego pochodzenia, a później gimnazjum⁵.

Dzisiaj, w 1980 roku, Milwaukee jest jednym z największych ośrodków polonijnych w Stanach Zjednoczonych. Przeszło 150.000 mieszkań-

¹ J. Jakusz-Gostomski. *Our First Hundred Years*. W: T. Borun (red). *We, the Milwaukee Poles*. Milwaukee 1946 s. 1. Nowiny Publishing Co.

² A. J. Kuzniewski. *Faith and Fatherland: An Intellectual History of the Polish Immigrant Community in Wisconsin, 1838-1918*. Harvard University 1973 s. 95-96 (nie opublikowana rozprawa doktorska).

³ *Foreword*. W: Borun, jw. s.IV.

⁴ Kuzniewski, jw. s. 92.

⁵ A. C. Waligorski. *St. Stanislaus Parish*. W: Borun, jw. s. 3.

ców tego milionowego miasta jest pochodzenia polskiego. Język polski jest ojczystym językiem 66.000 ludzi, a 44.000 osób urodziło się w Polsce⁶.

Jak i w trzydziestu innych stanach, działalnością polonijną w Milwaukee kieruje Kongres Polsko-Amerykański, który zrzesza około czterdziestu organizacji w Wisconsin⁷. Każda z nich prowadzi swoją własną działalność — kulturalną, religijną, polityczną, zawodową lub sportową. Trzech lub czterech delegatów reprezentuje każdą grupę i wchodzi w skład komitetu kierowniczego Kongresu Polsko-Amerykańskiego, który wydaje swój własny biuletyn. Celem tych organizacji jest rozpowszechnianie wiadomości o Polsce współczesnej, jej historii, nauce, kulturze, jak również szerzenie wśród społeczeństwa amerykańskiego wiadomości o sprawach polskich i znaczeniu Polaków. Grupy członkowskie Kongresu w Milwaukee to organizacje kulturalne (np. biblioteki, chóry, zespoły taneczne), parafie, organizacje żołnierzy, grupy społeczne, polityczne (np. grupa Polskich Ziem Odzyskanych) i kluby sportowe (np. drużyny piłki nożnej).

Przyjrzyjmy się, na przykład, działalności jednej z tych organizacji — Polankom⁸. Polanki to grupa kobiet polskiego pochodzenia, która propaguje osiągnięcia polskiej kultury. Przeszło sto kobiet należy do tej organizacji założonej w 1953 roku i kierowanej przez Ritę Michalak i Janet Branden. Polanki organizują wykłady, wystawy, koncerty szopenowskie, występy zespołów kulturalnych z Milwaukee i z Polski, zbiórki pieniężne na zakup polskich książek do bibliotek, filmów, na stypendia muzyczne i akademickie, na wyposażenie polskiej chaty w nowo otwartej wiosce etnicznej w muzeum miasta Milwaukee. W dorocznym Festiwalu Ludowym w Milwaukee, gdzie w ciągu trzech dni około osiemdziesięciu różnych narodowości przedstawia swoje zespoły taneczne, sztukę ludową i wyroby kulinarne i gdzie przychodzi rocznie około siedemdziesięciu tysięcy ludzi, Polanki mają jedno stoisko, na którym demonstrują polską sztukę ludową, jedno z wyrobami na sprzedaż (np. polskie tkaniny, wycinanki, ozdoby, zabawki) i dwa z polskimi potrawami. Dwa polskie zespoły tańczą w konkursie festiwalowym.

Dochody swoje czerpią Polanki z wielkich sprzedaży w czasie Festiwalu, w domach towarowych i z dorocznego balu, który rozpoczyna się zawsze wielkim polonezem. W sierpniu 1979 roku, Polanki gościły na

⁶ 1970 U. S. Census of Population and Housing. Vol. PHC (1) 131/ Table 2 s. 30.

⁷ Działalność Kongresu Polsko-Amerykańskiego omawia Donald Pienkos (*The Polish American Congress: An Appraisal*. „Polish American Studies” 36:1979 No 2 s. 5-43 (Autumn).

⁸ A. Pienkos. *A brief history of Polanki. Polish Women's Cultural Club of Milwaukee. 1953-1973*. Milwaukee 1973. Franklin Press.

Zjeździe Polskich Klubów Kulturalnych w Milwaukee dwustu trzydziestu delegatów z trzydziestu ośrodków. W ciągu pięciu dni przedstawiciele Polonii z całych Stanów Zjednoczonych omawiali swoje osiągnięcia i plany z dziedziny kultury, sztuki, szkolnictwa i publicystyki, brali udział w koncertach, pokazach filmów, wykładach i wystawach⁹.

Polonia w Milwaukee nie ogranicza się do działalności kulturalnej. Jest ona znaczącą grupą polityczną w mieście i w stanie Wisconsin. Jej przedstawiciele są senatorami stanowymi w Wisconsin, także w Kongresie amerykańskim w Waszyngtonie. Swoją siłę polityczną zademonstrowali Polacy w 1978 roku, kiedy stanowy Uniwersytet w Wisconsin, w swojej filii w Milwaukee (25.000 studentów), nosił się z zamiarem ograniczenia studiów polonistycznych, w związku z ogólnymi ograniczeniami budżetowymi. Trzeba tu dodać, że studia polonistyczne zainaugurowano na uniwersytecie w 1932 roku¹⁰.

Polonia w Milwaukee podjęła zorganizowaną akcję polityczną, aby wpłynąć na Uniwersytet stanowy, utrzymywany przez podatników. Organizacje polonijne podjęły aktywną działalność, poprzez swoich senatorów stanowych, aby nie tylko nie zmniejszać ilości zajęć polonistycznych, ale nawet ją zwiększyć. Poprzez radio, gazety i pisma, poprzez zebrania i petycje do władz stanowych doprowadzono do tego, że znaczna grupa wyborców wypowiedziała się za rozbudowaniem studiów polonistycznych na Uniwersytecie, a Kongres stanowy przyznał Uniwersytetowi fundusze na zaangażowanie dwóch profesorów.

Dzisiaj Uniwersytet Wisconsin w Milwaukee jest ważnym ośrodkiem akademickim, który szerzy w Stanach Zjednoczonych wiedzę o Polsce i o Polonii. Pięciu profesorów specjalizuje się w polskich zagadnieniach i wykłada około dziesięciu kursów semestralnie dla studentów zainteresowanych Polską.

Barbara Zakrzewska-Borowiecka, niestrudzona propagatorka polskiej kultury i nauki, jest kierownikiem Wydziału Geografii i autorką licznych prac z dziedziny geomorfologii, geografii Polski i środkowej Europy. M. Kamil Dziewanowski jest historykiem, autorem książek o Piłsudskim, historii Związku Radzieckiego, a także historii Polski w dwudziestym wieku i historii komunistycznej partii w Polsce.

Victor Greene specjalizuje się w historii polskiej imigracji w Ameryce, a szczególnie w politycznej działalności i organizacji grup robotniczych i w budzeniu się katolickiej świadomości wśród słowiańskich

⁹ *Souvenir Program of American Council of Polish Cultural Clubs' 1979 Annual Convention*. Milwaukee 1979.

¹⁰ Sz. S. Deptuła. *The Department of Polish at the Milwaukee Center of the University of Wisconsin, 1932-1946*. W: Borun, jw. s. 145.

mniejszości narodowych. Michael J. Mikoś, absolwent KUL-u, jest językoznawcą i autorem prac z językoznawstwa ogólnego, języka polskiego i literatury porównawczej. Donald Pienkos jest specjalistą z ekonomii politycznej Europy wschodniej a także zajmuje się życiem gospodarczym Amerykanów polskiego pochodzenia w stanie Wisconsin.

Uniwersytet utrzymuje także stałe kontakty z Polską. Trzech profesorów, Dziewanowski, Mikoś i Pienkos, brało udział w drugim Kongresie Uczonych Polskiego Pochodzenia w Warszawie i Krakowie, w lipcu 1979 roku. Studenci z Milwaukee studiują w Polsce i wyjeżdżają corocznie na krajowe letnie kursy kultury i języka. W bibliotece uniwersyteckiej znajdują się duże zbiory polskich książek i Archiwa Amerykańskiej Polonii w Milwaukee, z dokumentami, zdjęciami i nieopublikowanymi materiałami z historii Polonii w Milwaukee.

Polonia w Milwaukee zbliża się do 135-lecia swego istnienia ze znacznym dorobkiem i ze wzmocnionym ostatnio, poprzez wybór polskiego papieża, poczuciem siły, misji i roli we wspieraniu ojczystego kraju.

POLISH COMMUNITY IN MILWAUKEE

Summary

Since 1846, when the first Pole settled in Milwaukee, a continuous growth of Polish population in this city has been recorded. In 1946, the number of Poles in Milwaukee reached the figure of 150.000 people. The first Polish parish was established in 1866 and three years later the first Polish scholl was built. In 1872 the Polish had their own church under the dedication of St Stanisław.

The Polish community's activities are carried out under the supervision of Polish American Congress in which about 40 different organizations are associated. From among these, Polish women's association „Polanki”, established in 1953, is most active. The Poles in Milwaukee take an active part in the political, scientific and cultural life of their city. The local university has a department of Polish (from 1932); several professors of Polish origin lecture there.

The Poles are in close contact with the old country. In the university library, there is a rich collection of Polish books and books about Poland, and in the archives, there is a collection of documents and records of the Polish community in Milwaukee.